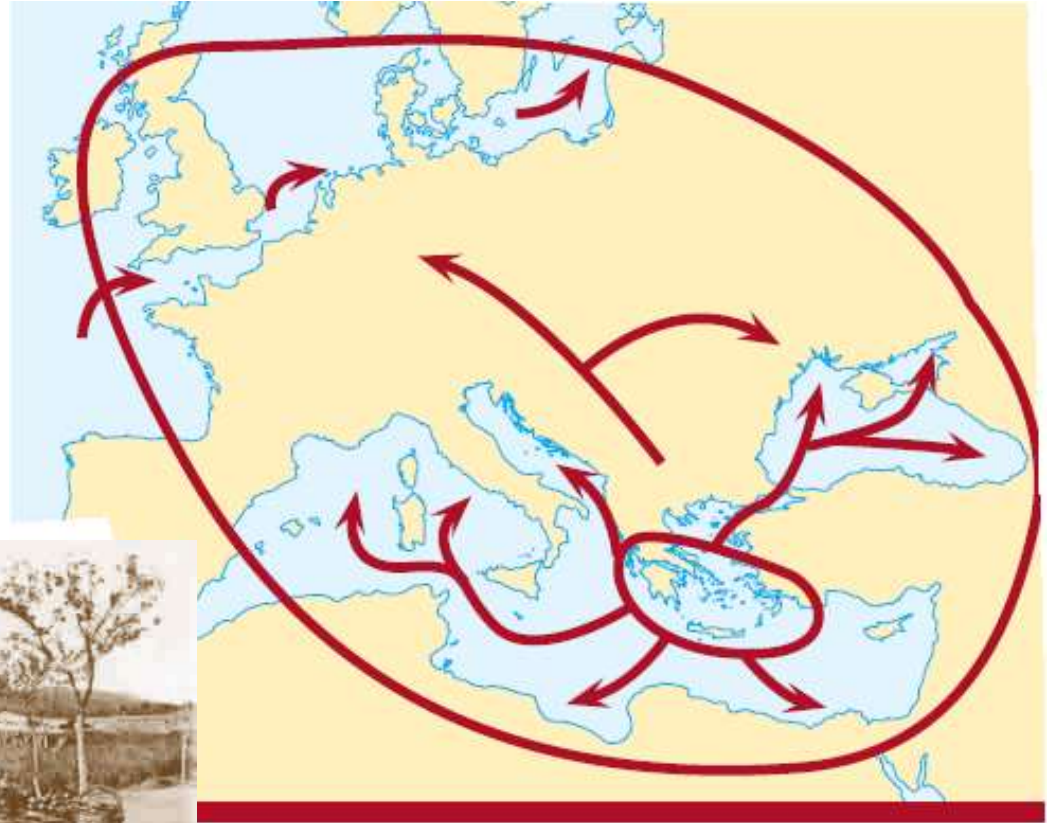

Β. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19ο ΑΙΩΝΑ

1. Το εμπόριο

Μπακάλης Κώστας
history-logotexnia.blogspot.com

Το κείμενο του σχολικού βιβλίου με πλαгиότιτλους

1. Το εμπόριο

Τα οικονομικά μεγέθη της χώρας, ο μικρός πληθυσμός, η περιορισμένη αγοραστική δυνατότητα των κατοίκων της, η απουσία παραγωγικών μονάδων μεγάλου μεγέθους καθήλωναν, σε ολόκληρο το 19ο αιώνα, την εσωτερική εμπορική κίνηση σε πολύ χαμηλά επίπεδα¹. Μόνο προς τις τελευταίες δεκαετίες του αιώνα δημιουργήθηκε στις μεγαλύτερες πόλεις μια άξια λόγου εμπορική κίνηση, η οποία όμως, σε μεγάλο ποσοστό, τροφοδοτήθηκε από εισαγόμενα καταναλωτικά προϊόντα.

Για τους ίδιους λόγους, το εμπόριο της χώρας συνδέθηκε με το εξωτερικό, από τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας. Έτσι λοιπόν, όταν εξετάζουμε το εμπόριο της Ελλάδας μέχρι το 1913, εννοούμε βασικά το εξωτερικό εμπόριο. Και καθώς αυτό το τελευταίο ήταν σχεδόν μόνιμα παθητικό για τη χώρα, η Ελλάδα δηλαδή αγόραζε από το εξωτερικό πολύ περισσότερα από όσα πωλούσε εκεί, το βασικό πρόβλημα ήταν το ισοζύγιο πληρωμών, η σχέση δηλαδή ανάμεσα στην αξία των εισαγωγών και των εξαγωγών. Παρ' όλα αυτά, η σημασία του εμπορίου ήταν μεγάλη. Όχι μόνο συνέβαλλε στην αντιμετώπιση του επισιτιστικού προβλήματος της χώρας, αλλά ταυτόχρονα αποτελούσε και την πλέον αξιόπιστη πηγή εσόδων για τα δημόσια ταμεία. Τα έσοδα των τελωνείων αποτελούσαν πραγματικά ένα σημαντικό ποσοστό των δημοσίων εσόδων.

Το εσωτερικό
εμπόριο : αίτια
καθυστέρησης

Το εξωτερικό
εμπόριο

παθητικό
ισοζύγιο

σημασία

Πηγή: <http://www.venetokleio.gr/school/index.php?module=browse&action=teacher&teacherID=23>

Το κείμενο του σχολικού βιβλίου με πλαгиότιτλους

► Ρυθμοί
ανάπτυξης
του εμπορίου

► Εξωτερικό
εξαγωγικό εμπόριο

Η ανάπτυξη του εξωτερικού εμπορίου ακολούθησε ρυθμούς ανάλογους με τη γενικότερη βελτίωση των εθνικών οικονομικών μεγεθών αλλά και με τους ρυθμούς ανάπτυξης της διεθνούς εμπορικής κίνησης. Στατιστικά, η αύξηση της αξίας των συναλλαγών παρουσιάζεται εντυπωσιακή. Το 1851 η συνολική αξία των εισαγωγών και εξαγωγών της χώρας ήταν περίπου 36.000.000 χρυσές δραχμές, ποσό που αυξήθηκε στα 235.000.000 το 1901 και στα 315.000.000 το 1911. Φυσικά, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στο ίδιο διάστημα η Ελλάδα διευρύνθηκε με την προσάρτηση των Ιόνιων νησιών και της Θεσσαλίας και ότι ο πληθυσμός της αυξήθηκε κατά 2,5 φορές.

Η αύξηση της
αξίας των
εξωτερικών
συναλλαγών

Αν λάβουμε υπόψη τις παραγωγικές δυνατότητες της Ελλάδας στη διάρκεια του πρώτου αιώνα της ανεξαρτησίας της, δεν πρέπει να μας εκπλήσσει το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του εξωτερικού της εμπορίου αφορούσε γεωργικά προϊόντα. Στις εξαγωγές, περισσότερο από τα 2/3 (σε αξία) του συνόλου, ήταν γεωργικά προϊόντα. Η γενική τάση μάλιστα οδηγούσε προς τη διεύρυνση του ποσοστού των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων, που έφτασαν να αντιπροσωπεύουν τα 3/4 των συνολικών εξαγωγών στη δεκαετία 1900-1910. Στην κατηγορία αυτή την πρώτη θέση είχε η σταφίδα, που από μόνη της πλησίαζε σε αξία το 1/2 των συνολικών εξαγωγών. Ακολουθούσε με μεγάλη διαφορά το ελαιόλαδο και, μετά το 1900, το κρασί.

Εξαγωγές

Εκτός από τα παραπάνω είδη, εξάγονταν μικρές ποσότητες φυτικών προϊόντων για βιομηχανική επεξεργασία, το βαμβάκι, για παράδειγμα, την εποχή του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου ή ο σταθερά ανερχόμενος καπνός, που όμως αντιπροσώπευε ακόμα ασήμαντο ποσοστό των εξαγωγών (2-3%). Μέχρι το 1880 επίσης υπήρχε σημαντική εμπορική κίνηση στα κατεργασμένα δέρματα, η οποία όμως σχεδόν εξαφανίστηκε στη συνέχεια. Στην κατηγορία των πρώτων υλών, τις εξαγωγές συμπλήρωναν τα μεταλλευτικά προϊόντα, που από το τέλος του 19ου αιώνα πλησίαζαν το 1/5 της συνολικής αξίας των εξαγωγών. Επρόκειτο κυρίως για μόλυβδο, για μαγγανιούχα μεταλλεύματα, για σμύριδα και θηραϊκή γη. Οι εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων ήταν κυριολεκτικά ασήμαντες.

Πηγή: <http://www.venetokleio.gr/school/index.php?module=browse&action=teacher&teacherID=23>

Το κείμενο του σχολικού βιβλίου με πλαгиότιτλους

► Το εξωτερικό εισαγωγικό εμπόριο

Στις εισαγωγές τα αγροτικά είδη αντιπροσώπευαν σταθερά το 1/3 (σε αξία) του συνόλου. Στην πρώτη θέση βρίσκονταν τα δημητριακά, το σιτάρι ιδιαίτερα, καθώς η εγχώρια παραγωγή δεν ήταν σε θέση να καλύψει τις επισιτιστικές ανάγκες του πληθυσμού. Στα βιομηχανικά προϊόντα που εισάγονταν κυριαρχούσαν τα υφάσματα και τα νήματα, ενώ προοδευτικά μεγάλωναν τα ποσοστά των ορυκτών (άνθρακας), της ξυλείας, των χημικών προϊόντων και των μηχανημάτων.

Εισαγωγές

► Χώρες με τις οποίες η Ελλάδα ανέπτυξε εμπορικές σχέσεις

Οι χώρες με τις οποίες η Ελλάδα ανέπτυξε στο διάστημα αυτό εμπορικούς δεσμούς ήταν, ως επί το πλείστον, τα βιομηχανικά κράτη της Δυτικής Ευρώπης. Η Αγγλία απορροφούσε το σύνολο σχεδόν των εξαγωγών σταφίδας αλλά και ένα σημαντικό ποσοστό των μεταλλευμάτων (μολύβδου). Η Γαλλία αλλά και μικρότερα ευρωπαϊκά κράτη, όπως ήταν π.χ. το Βέλγιο, ακολουθούσαν. Αντίθετα, οι εμπορικές σχέσεις με την Οθωμανική αυτοκρατορία, αν και υπαρκτές, δεν βρίσκονταν στην πρώτη θέση από πλευράς όγκου και αξίας.

Χώρες

► Κέντρα ελληνικής εμπορικής δραστηριότητας

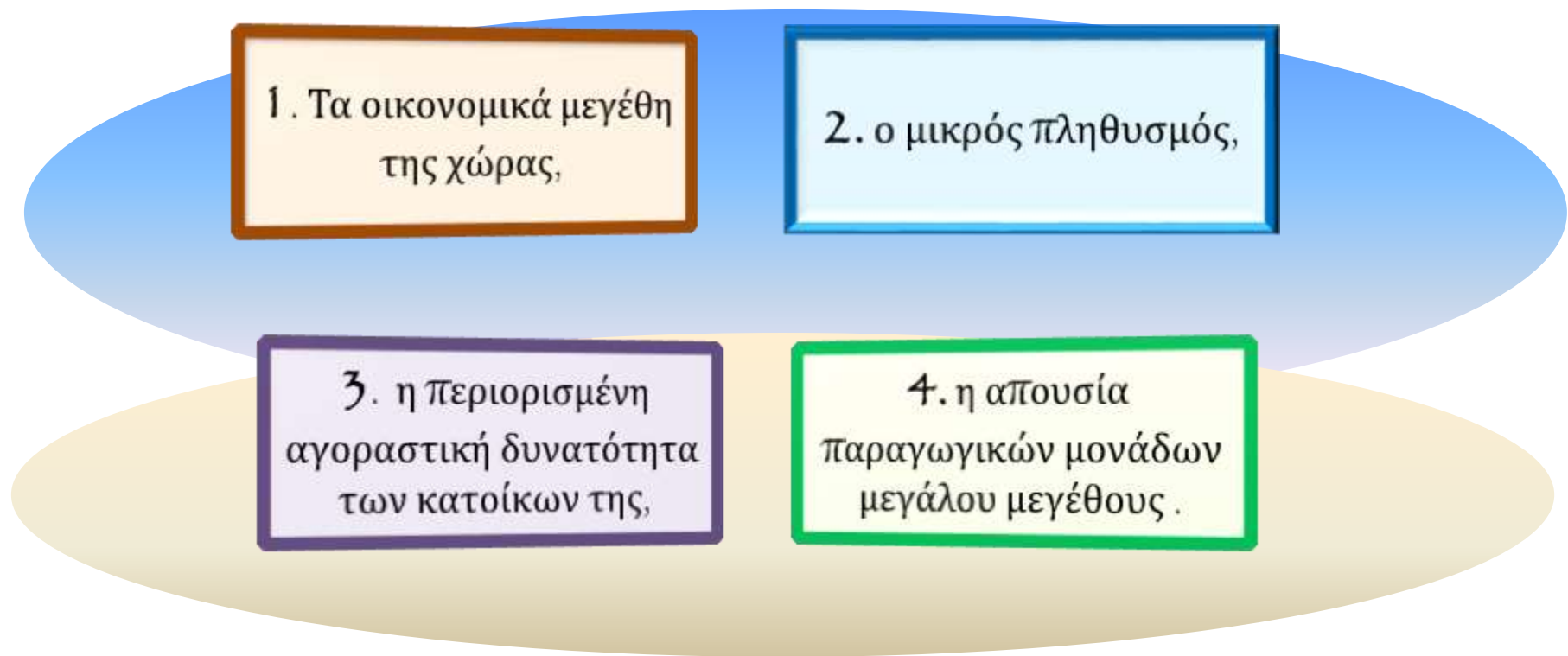
Η ελληνική εμπορική δραστηριότητα δεν περιοριζόταν μέσα στα σύνορα του ελληνικού κράτους. Ισχυροί ελληνικοί εμπορικοί οίκοι είχαν επεκτείνει τον ίδιο καιρό τις δραστηριότητές τους στις γύρω από την Ελλάδα περιοχές. Στη Νότια Ρωσία, στις χώρες από τις οποίες διέρχεται ο Δούναβης, στην Κωνσταντινούπολη και σε άλλα λιμάνια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, στη Σμύρνη και την Αλεξάνδρεια, οι εμπορικές δραστηριότητες των Ελλήνων αναπτύσσονταν ανταγωνιστικά ως προς τις δραστηριότητες όχι μόνο των εγχώριων εμπόρων, αλλά και των εμπορικών οίκων των ισχυρών βιομηχανικών κρατών της Δύσης.

Η ελληνική εμπορική δραστηριότητα της Διασποράς

Πηγή: <http://www.venetokleio.gr/school/index.php?module=browse&action=teacher&teacherID=23>

■ Το εσωτερικό εμπόριο

ΑΙΤΙΑ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗΣ:

- Καθήλωναν, σε ολόκληρο **το 19ο αιώνα**,
✓ **την εσωτερική εμπορική κίνηση σε πολύ χαμηλά επίπεδα.**

Μόνο **προς τις τελευταίες δεκαετίες του αιώνα** δημιουργήθηκε στις **μεγαλύτερες πόλεις μια άξια λόγου εμπορική κίνηση**, η οποία όμως, σε μεγάλο ποσοστό, τροφοδοτήθηκε από ➔ **εισαγόμενα καταναλωτικά προϊόντα.**

► Σχέδιο του 1836 με
αθηναϊκή αγορά

Στην φωτογραφία κάτω
▼ μαγαζί που πουλάει
κρασί (1904) και στην
φωτογραφία δεξιά κάτω
▼ πλανόδιος μανάβης
(1908).

■ Το εξωτερικό εμπόριο

Για τους ίδιους λόγους, το εμπόριο της χώρας συνδέθηκε με το **εξωτερικό**, από τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας.

➔ Έτσι λοιπόν, όταν εξετάζουμε το εμπόριο της Ελλάδας μέχρι το **1913**, εννοούμε βασικά το εξωτερικό εμπόριο.

➔ Και καθώς αυτό το τελευταίο ήταν σχεδόν μόνιμα **παθητικό** για τη χώρα, η Ελλάδα δηλαδή αγόραζε από το εξωτερικό πολύ περισσότερα από όσα πωλούσε εκεί, το βασικό πρόβλημα ήταν το **ισοζύγιο πληρωμών**, η σχέση δηλαδή ανάμεσα στην αξία των εισαγωγών και των εξαγωγών.

Παρ' όλα αυτά, η **σημασία** του **εμπορίου** ήταν **μεγάλη**.

Όχι μόνο συνέβαλλε στην
αντιμετώπιση του
επισιτιστικού
προβλήματος της χώρας,

αλλά ταυτόχρονα
αποτελούσε και την πλέον
αξιόπιστη **πηγή εσόδων**
για τα δημόσια ταμεία

Τα **έσοδα** των
τελωνείων αποτελούσαν
πραγματικά ένα
σημαντικό ποσοστό των
δημοσίων εσόδων.

Η ανάπτυξη του εξωτερικού εμπορίου

ακολούθησε ρυθμούς ανάλογους

- με τη γενικότερη βελτίωση των εθνικών οικονομικών μεγεθών
- αλλά και με τους ρυθμούς ανάπτυξης της διεθνούς εμπορικής κίνησης.

Στατιστικά, η αύξηση της αξίας των συναλλαγών παρουσιάζεται εντυπωσιακή. ▼

Η συνολική αξία των εισαγωγών και εξαγωγών της χώρας

Το 1851

ήταν περίπου 36.000.000 χρυσές δραχμές,

Το 1901

ποσό που αυξήθηκε στα 235.000.000

Το 1911

και στα 315.000.000

Φυσικά, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στο ίδιο διάστημα η Ελλάδα:

1. διευρύνθηκε με την προσάρτηση των Ιόνιων νησιών και της Θεσσαλίας και
2. ότι ο πληθυσμός της αυξήθηκε κατά 2,5 φορές.

Το εξωτερικό εξαγωγικό εμπόριο (1)

Αν λάβουμε υπόψη τις παραγωγικές δυνατότητες της Ελλάδας στη διάρκεια του πρώτου αιώνα της ανεξαρτησίας της, δεν πρέπει να μας εκπλήσσει το γεγονός **ότι το μεγαλύτερο μέρος του εξωτερικού της εμπορίου αφορούσε γεωργικά προϊόντα.**

Στις εξαγωγές, περισσότερο από τα $2/3$ (σε αξία) του συνόλου, ήταν γεωργικά προϊόντα. Η γενική τάση μάλιστα οδηγούσε → προς τη διεύρυνση του ποσοστού των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων, που έφτασαν να αντιπροσωπεύουν τα $3/4$ των συνολικών εξαγωγών στη δεκαετία 1900-1910.

Στα **γεωργικά προϊόντα** την πρώτη θέση είχε:

- ✓ η **σταφίδα**, που από μόνη της πλησίαζε σε αξία το $1/2$ των συνολικών εξαγωγών.
- ✓ Ακολουθούσε με μεγάλη διαφορά το **ελαιόλαδο**
- ✓ και, μετά το 1900, το **κρασί**.

Επιπλέον εξαγόταν **μικρές ποσότητες φυτικών προϊόντων για βιομηχανική επεξεργασία,**

- ✓ το **βαμβάκι**, για παράδειγμα, την εποχή του αμερικανικού εμφυλίου πολέμου
- ✓ ή ο σταθερά ανερχόμενος **καπνός**, πού όμως αντιπροσώπευε ακόμα ασήμαντο ποσοστό των εξαγωγών (2-3%).

Το εξωτερικό εξαγωγικό εμπόριο (2)

Επιπλέον εξαγόntonταν:

■ Μέχρι το **1880** επίσης υπήρχε σημαντική εμπορική κίνηση στα

κατεργασμένα δέρματα, η οποία όμως σχεδόν εξαφανίστηκε στη συνέχεια.

■ Στην κατηγορία των πρώτων υλών, τις εξαγωγές συμπλήρωναν τα

μεταλλευτικά προϊόντα, που από το **τέλος** του **19ου αιώνα** πλησίαζαν το **1/5** της συνολικής αξίας των εξαγωγών. Επρόκειτο κυρίως:

- ❶ για **μόλυβδο**,
- ❷ για **μαγγανιούχα μεταλλεύματα**,
- ❸ για **σμύριδα**
- ❹ και **θηραϊκή γη**.

Οι εξαγωγές **βιομηχανικών προϊόντων** ήταν κυριολεκτικά **ασήμαντες**.

Στις εισαγωγές:

■ τα αγροτικά είδη αντιπροσώπευαν σταθερά το $1/3$ (σε αξία) του συνόλου.

- ✓ Στην πρώτη θέση βρίσκονταν τα **δημητριακά**, το **σιτάρι** ιδιαίτερα,
- ✓ καθώς η εγχώρια παραγωγή δεν ήταν σε θέση να καλύψει τις επισιτιστικές ανάγκες του πληθυσμού.

■ Στα βιομηχανικά προϊόντα που εισάγονταν κυριαρχούσαν τα **υφάσματα** και τα **νήματα**,

ενώ προοδευτικά μεγάλωναν τα ποσοστά:

- ✓ των **ορυκτών (άνθρακας)**,
- ✓ της **ξυλείας**,
- ✓ των **χημικών προϊόντων**
- ✓ και των **μηχανημάτων**.

▲ Διαφήμιση
ντουσιέρας.

Οι χώρες με τις οποίες η **Ελλάδα** ανέπτυξε στο διάστημα αυτό εμπορικούς δεσμούς ήταν:

□ ως επί το πλείστον, τα **βιομηχανικά κράτη** της **Δυτικής Ευρώπης**.

✓ Η **Αγγλία** απορροφούσε:

❶ το σύνολο σχεδόν των εξαγωγών **σταφίδας**

❷ αλλά και ένα σημαντικό ποσοστό των μεταλλευμάτων (**μολύβδου**).

✓ Η **Γαλλία**

✓ αλλά και μικρότερα ευρωπαϊκά κράτη, όπως ήταν π.χ. το **Βέλγιο**, ακολουθούσαν.

□ Αντίθετα,

✓ οι εμπορικές σχέσεις με την **Οθωμανική αυτοκρατορία**,

↪ αν και **υπαρκτές**,

↪ δεν βρίσκονταν στην πρώτη θέση από πλευράς όγκου και αξίας.

Κέντρα ελληνικής εμπορικής δραστηριότητας

Η ελληνική εμπορική δραστηριότητα δεν περιοριζόταν μέσα στα σύνορα του ελληνικού κράτους.

Ισχυροί ελληνικοί εμπορικοί οίκοι είχαν επεκτείνει

τις δραστηριότητες τους στις γύρω
από την Ελλάδα περιοχές

Στη **Νότια Ρωσία**,

στις χώρες από τις οποίες
διέρχεται ο **Δούναβης**,

Κωνσταντινούπολη και σε
άλλα λιμάνια της **Οθωμανικής**
αυτοκρατορίας, στη **Σμύρνη**
και την **Αλεξάνδρεια**,

αναπτύσσονταν ανταγωνιστικά

ως προς τις δραστηριότητες

✓ όχι μόνο των εγχώριων
εμπόρων,

✓ αλλά και των εμπορικών
οίκων των ισχυρών
βιομηχανικών κρατών της
Δύσης.

◀ Οι αδελφοί Ράλλη ήταν φημισμένοι μεγαλέμποροι, οι οποίοι είχαν συστήσει εμπορικό οίκο με έδρα την Κωνσταντινούπολη και υποκαταστήματα σε όλα τα μεγάλα λιμάνια της Ευρώπης. Εδώ: Το εμπορικό δίκτυο της οικογένειας Ράλλη.

▲ Χάρτης.

Χαρλαύτη, Τζ., *Εμπόριο και Ναυτιλία το 19ο αιώνα*, Μνήμων 15, χάρτης 3. Ιστορικό Σπουδαστήριο, Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών, Ια 270. Επεξεργασία ΙΜΕ

http://www.ime.gr/projects/migration/15-19/gr/v3/photo/western_rallides.html

Ήταν πάντα σνομπ η Αλεξάνδρεια, και κείνα τα χρόνια, και αφού μεγάλωσα, η ελληνική κοινωνία ήταν λαμπρή, πλούσια, κλειστή στους ξένους, που γύρευαν πώς και πώς να εισχωρήσουν [...]. Λίγοι ξένοι εισχωρούσαν, οι γενικοί πρόξενοι, οι διευθυντές τραπεζών και μεγάλων καταστημάτων, ολίγιστοι Εβραίοι, και ακόμα λιγότεροι Σύριοι, που τους λέγαμε λεβαντίνους, περιφρονητικά. Ό,τι εξαρτούνταν από τους Έλληνες, γίνονταν καλά. Η κοινότης μας ήταν η σπουδαιότερη και η καλύτερη. Εκκλησίες, σχολεία, νοσοκομείο, όλα τα συντηρούσε η κοινότης, και οι πλούσιοι Έλληνες έδιναν αφθόνως. Στα χωριά (χωριά λέγονταν οι πόλεις του εσωτερικού, έξω από το Κάιρο και την Αλεξάνδρεια), οι Έλληνες ήταν παντού οι ισχυρότεροι. Τους καλούς τύπους του μπαμπακιού τούς είχαν καλλιεργήσει και φτιάσει Έλληνες.

Πηνελόπη Δέλτα, Πρώτες ενθυμήσεις, γύρω στο 1932

◀ Η πλατεία Μοχάμεντ Άλι στην Αλεξάνδρεια. Εκεί βρίσκονταν το ελληνικό προξενείο και πολλές σημαντικές ελληνικές επιχειρήσεις. Τέλη του 19ου αιώνα.

ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ Κ.Ε.Ε.

ΕΝΣΟΜΑΤΩΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ ΕΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1^ο ΘΕΜΑ

ΠΗΓΗ 1

Πίνακας 3

Το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας

Μ.Ο. δεκαετιών 1860-1870 και 1900-1910

ΕΙΔΟΣ	1860-1870		1900-1910	
	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Εισαγωγές	Εξαγωγές
Αγροτικά προϊόντα	31%	63%	36%	75%
Βιομηχανικά προϊόντα	24%	7%	30%	2%
Πρώτες ύλες	12%	17%	18%	22%

ΠΗΓΗ 2 Πίνακας 4

Οι εμπορικές συναλλαγές της Ελλάδας το 1890 (Εισαγωγές-Εξαγωγές)

ΧΩΡΑ	ΑΞΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ	ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΙΔΗ
Αγγλία	66.000.000	30%	σταφίδα, μεταλλεύ- ματα, υφάσματα
Ρωσία	22.000.000	10%	σιτηρά
Τουρκία	28.000.000	13%	τρόφιμα, ζώα, βαμβάκι
Αυστρία	25.000.000	11%	ξυλεία
Γαλλία	32.000.000	15%	δέρματα, τρόφιμα
Γερμανία	8.000.000	4%	διάφορα
Ιταλία	7.000.000	3%	διάφορα
ΗΠΑ	7.000.000	3%	διάφορα
Σύνολο	217.000.000	89%	

ΠΗΓΗ 3

Πολλαπλασιασμός των εμπορικοποιήσιμων καλλιεργειών

Πραγματικά, από τα μέσα του αιώνα διαφαίνεται μια ξεκάθαρη τάση πολλαπλασιασμού των εμπορικοποιήσιμων σε βάρος των παραδοσιακών καλλιεργειών που αποβλέπουν στην αυτοκατανάλωση. Η καλλιέργεια των δημητριακών, λόγου χάρη, αυξάνεται με πολύ αργούς ρυθμούς.

.....
Αντίθετα, τα αμπέλια, από 9.000 στρέμματα που καλύπτουν το 1835, φτάνουν σε 492.000 στρέμματα το 1861, σε 822.000 το 1881, σε 1.266.000 το 1887, σε 1.350.000 το 1900, για να περιοριστούν, το 1909, σε 1.040.000 στρέμματα.

Η σταφίδα πάλι, που η εκμετάλλευσή της γίνεται από το 1830, από 53.000 στρέμματα που καλύπτει το 1861 φτάνει τα 468.000 το 1887, τα 700.000 στρέμματα το 1900, και το 1909 πέφτει στα 577.000 στρέμματα. Η ελιά, καλύπτει το 1835 τα 250.000 στρέμματα, το 1881 τα 1.829.000 και το 1900 καθώς και το 1909 τα 2.600.000 στρέμματα. Τέλος, οι καλλιέργειες του καπνού και του βαμβακιού, που το 1830 ήταν ανύπαρκτες ή περιθωριακές, από το 1870-1880 αρχίζουν να επεκτείνονται.

Καθοριστικό στοιχείο στάθηκε η ανάπτυξη μιας φυσικής διεξόδου για τα εξαγώγιμα αγροτικά προϊόντα: το λάδι, ο καπνός, τα σύκα και κυρίως η σταφίδα, βρήκαν στην αγορά της δυτικής Ευρώπης ένα πεδίο συνεχώς διευρυνόμενο. Βασική σημασία είχε η σταφίδα: η καλλιέργειά της είχε επεκταθεί σ' ολόκληρη την Πελοπόννησο. Με τις ευλογίες του Κράτους, της εμπορικής αστικής τάξης και του χρηματιστικού κεφαλαίου, που έλεγχε τα κυκλώματα, οι αγρότες υποτάχθηκαν στις αντικειμενικές απαιτήσεις της παγκόσμιας αγοράς. Στο τέλος του περασμένου αιώνα αν η Ελλάδα δεν ήταν χώρα μονοκαλλιέργειας, είχε γίνει σχεδόν χώρα μονοεξαγωγής, αντιπροσωπεύοντας πάνω από το 50% των εξαγωγών για όλο το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα. Κ. Τσουκαλά, Εξάρτηση και αναπαραγωγή, σσ. 91-92

➡ Αφού λάβετε υπόψη τις πληροφορίες της πηγής 3 και τις σχετικές πληροφορίες του σχολικού βιβλίου, να σχολιάσετε τα στοιχεία που περιλαμβάνουν οι πίνακες.

ΠΗΓΗ 1. Οι εμποροπανηγύρεις

«Αι πανηγύρεις εισίν εμπορικοί συναθροίσεις εντός πόλεων ή αγροτικών δήμων τελούμενοι κατ' έτος εις ωρισμένην εποχήν, εις ας συρρέουσιν εκ των παρακειμένων πόλεων έμποροι προς πώλησιν των εμπορευμάτων των, ή έτεροι προς αγοράν ετέρων της πόλεως ή του δήμου εν τω οποίω τελείται η πανήγυρις. Εις εποχήν καθ' ην το εσωτερικόν εμπόριον υπεβάλλετο εις περιορισμούς, αι τοιαύται συναθροίσεις έχαιρον προνόμια τινα και ατελείας, και η ύπαρ'ξις των καθίστατο αναγκαία, αλλ' αφ' ότου το εσωτερικόν εμπόριον εκτήσατο πλήρη ελευθερίαν, ου μόνον απώλεσαν αύται την σπουδαιότητα των αλλά και αποκρούονται παρά τίνων οικονομολόγων ως ενισχύουσai την αγοράν. Αι πανηγύρεις αύται καθίστανται παρ' ημίν διά Β. Διατάγματος και διαρκούσιν από 3-8 ημέρας. Κατά τι δε ψήφισμα του Κυβερνήτου της 4ης Φεβρουαρίου 1830, ισχύον και μέχρι σήμερα, επιτίθεται φόρος επί τα εις τας πανηγύρεις ταύτας εισαγόμενα εμπορεύματα, «δύο μεν φοινίκων επί τα χονδρικά φορτία, τεσσάρων δε επί τα ψιλικά», κατά την έκφρασιν του ψηφίσματος, και ο φόρος ούτος εγγράφεται εις τους προϋπολογισμούς των δήμων ως τακτικόν έσοδον. Οι εκ των πανηγύρεων και των εν αυταίς ανεγειρομένων παραπηγμάτων πόροι των διαφόρων δήμων ανήρχοντο το 1859 εις δρχμ. 29.836. Αι σήμερα κατ' έτος τελούμενοι καθ' όλον το Κράτος πανηγύρεις εισίν 29 τον αριθμόν».

Α. Μανσόλα, Πολιτειογραφικά πληροφορία περί Ελλάδος, Αθήναι, Εθνικόν Τυπογραφείον, 1867, α. 132.

ΠΗΓΗ 2

Από το 1847 συγκροτούνται περί τας 40 εμπορικά πανηγύρεις εις διάφορα μέρη του κράτους κατά διαφόρους εποχάς, διαρκούσαι 3-12 ημέρας. Αι εκ τούτων πρόσοδοι των διαφόρων δήμων ανέρχονται εις 40.000 δρχ. περίπου. Αι πανηγύρεις αύται άλλοτε παρέσχον σπουδαίας υπηρεσίας, σήμερον όμως ένεκα της ελευθερίας, ης απολαύει το εμπόριον, και της αναπτύξεως των μέσων της συγκοινωνίας, δεν έχουσι πλέον την αυτήν σημασία, αν και πολλάί εμπορικά πανηγύρεις συνεστήθησαν έκτοτε και συνιστώνται.

Α. Ν. Βερναρδάκη, Περί του εν Ελλάδι Εμπορίου, εν Αθήναις 1885, σ. 76.

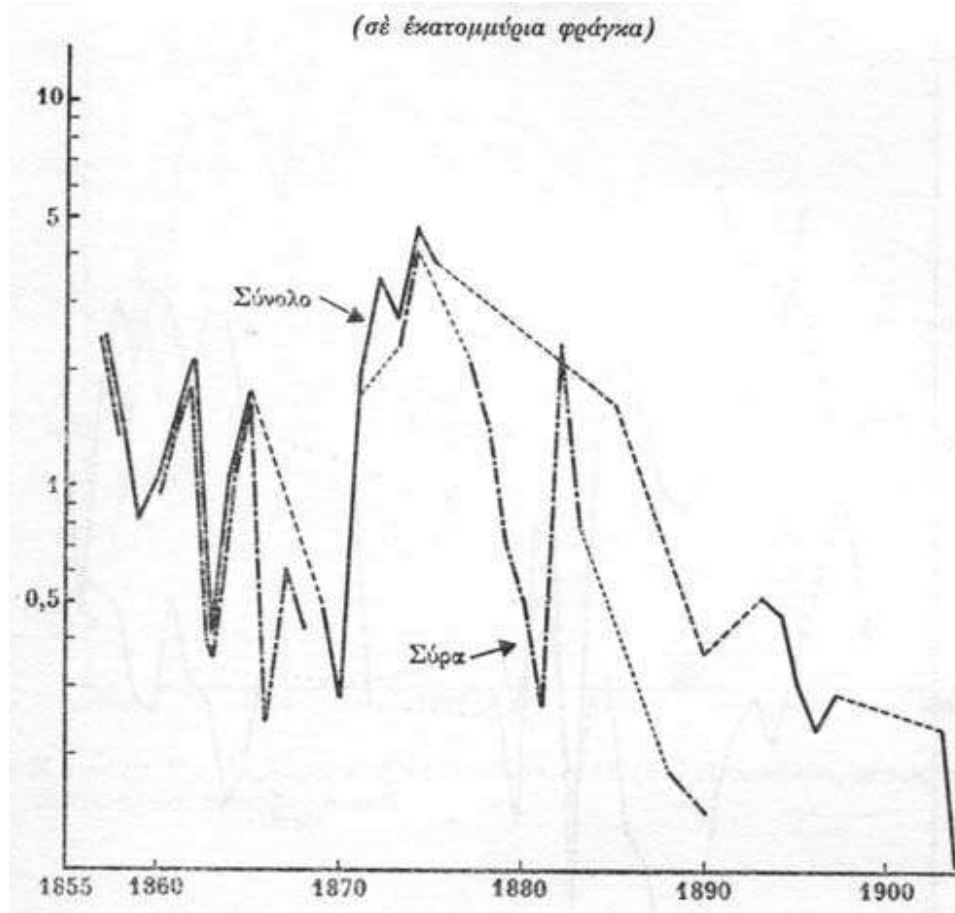
➡ Λαμβάνοντας υπόψη το κείμενο του βιβλίου σας και το περιεχόμενο των παραπάνω πηγών, **να αποτιμήσετε τη συμβολή των εμποροπανηγύρεων στη δημιουργία εμπορικής κίνησης στην Ελλάδα του 19ου αιώνα.**

3^ο ΘΕΜΑ

ΠΗΓΗ 1

Πτώση των εξαγωγών των κατεργασμένων δερμάτων ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Εξαγωγές κατεργασμένων δερμάτων από την Ελλάδα (σύνολο) από τη Σύρα, 1857-1904

Πηγές: Για τη Σύρα, γαλλική προξενική αλληλογραφία στο AMAE, Syra, τ. 12 και AN, F 12 2670, F 12 7128. Τα στοιχεία για τα έτη 1866-68 είναι πολύ αμφισβητήσιμα (βλ. σχετικά AN, F 12 2670 Syra, 26 Οκτωβρίου 1867). Για το σύνολο, βλ. πηγές εξωτερικού εμπορίου, σ. 365. Χ. Αγριαντώνη, ό.π., σ. 371

ΠΗΓΗ 2

Η σταδιακή διείσδυση των ευρωπαϊκών βιομηχανιών στις αγορές της περιοχής, οι ανερχόμενοι βαλκανικοί εθνικισμοί και η διαρκής επιδείνωση των σχέσεων με την Αυτοκρατορία τροποποιούσαν αισθητά τους κανόνες του παιχνιδιού. Καθώς η διαδικασία του εκσυγχρονισμού απλωνόταν σιγά σιγά στο σύνολο της χερσονήσου, η Ελλάδα είχε πια να κάνει, όχι μόνο με πολιτικούς αντιπάλους στο επίπεδο της διεκδίκησης των “εθνικών δικαιωμάτων” της, αλλά και με νέους ανταγωνιστές στο οικονομικό επίπεδο – και τούτο, όχι σε μια περίοδο ανάπτυξης από την οποία ενδεχομένως θα έβγαιναν όλοι κερδισμένοι, αλλά σε περίοδο μαρασμού και όξυνσης των ανταγωνισμών. Πραγματικά, ο πολιτικός αναβρασμός στην περιοχή συμπορεύεται συχνά με απαρχές οικονομικών μετασχηματισμών και τη διαμόρφωση των νέων εθνικών οικονομιών.

.....

Έτσι στις δύο τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα τα νήματα της πειραϊκής βιομηχανίας αποκλείονται σταδιακά από τις αγορές της Αδριανούπολης, της Φιλιππούπολης, της Βάρνας (προς όφελος κυρίως των νηματοουργείων της Θεσσαλονίκης, που ιδρύονται μετά το 1878), ή από τις αγορές της Βηρυτού και της Μικράς Ασίας (νηματοουργεία της Ταρσού). Δεν χρειάζεται να αποδείξουμε τη σημασία των εξωτερικών αγορών για τη βιομηχανία μιας μικρής χώρας. Χ. Αγριαντώνη, ό.π., σσ. 265-267

➡ Αφού μελετήσετε τις παραπάνω πηγές να ερμηνεύσετε τη φράση του βιβλίου σας: «Μέχρι το 1880 υπήρχε σημαντική εμπορική κίνηση στα κατεργασμένα δέρματα η οποία όμως σχεδόν εξαφανίστηκε στη συνέχεια» (σ. 20).

Ερωτήσεις

1. α) Για ποιους λόγους το μέχρι το 1913 εμπόριο της Ελλάδας ήταν κατά κανόνα εξωτερικό και ποιες συνέπειες είχε αυτό στην ελληνική οικονομία;
β) Να το συγκρίνετε με το εμπόριο των ελλήνων του εξωτερικού.
2. Να προσδιορίσετε τους λόγους για τους οποίους η εσωτερική εμπορική κίνηση της Ελλάδας παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα κατά τον 19ο αιώνα.
3. Να αναφέρετε σύντομα τους λόγους που ευνόησαν την ανάπτυξη του εμπορίου της Ελλάδας με το εξωτερικό κατά το 19ο αιώνα.
4. Την πρώτη θέση στην κατηγορία των εξαγωγίμων ελληνικών προϊόντων κατά τον 19ο αιώνα κατέχει:
 - α) το βαμβάκι
 - β) ο μόλυβδος
 - γ) η σταφίδα
 - δ) το σιτάρι